

4. Скорук І. Д. Динаміка антропонімікону імен м. Луцька в XX столітті : Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата філологічних наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І.Д. Скорук. – Київ, 1999.
5. Скрипник Л. Т. Власні імена людей: Словник – довідник / За ред. В. М. Русанівського. – 2-е вид., випр. і доп. / Л.Т. Скрипник, Н. П. Дзятківська. – К., Наукова думка, 1996. – 335 с.
6. Трійняк І. І. Словник українських імен / І. І. Трійняк. – К.: Довіра, 2005. – 509 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Оксана Горобець – аспірантка кафедри української мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Наукові інтереси: сучасна антропонімія.

ПРОБЛЕМИ МОРФОЛОГІЧНОЇ ПАРАДИГМАТИКИ ОЙКОНІМІВ ІМЕННИКОВОГО ТИПУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Лілія ДАШИНСЬКА (Кіровоград, Україна)

У статті досліджено основні проблеми морфологічної парадигматики ойконімів в українській літературній мові. Розглянуто особливості системи словозміни та труднощі при відмінюванні назв населених пунктів.

The article considers major problems of morphological paradigmatics of oikonyms in the Ukrainian literary language. The author analyzes the peculiarities of word change system and difficulties of oikonyms conjugation.

Морфологічна парадигматика ойконімів належить до актуальних питань сучасного мовознавства.

Особливості відмінювання назв населених пунктів досліджували Ю. Азарх, О. Безпояско, І. Вихованець, В. Горпинич, А. Залізняк, С. Ковтюх, І. Матвіяс, О. Суперанська та інші.

У сучасній лінгвістиці питання словозміни ойконімів, зокрема виділення парадигматичних класів, залишається до кінця не розв'язаним. Крім того, не з'ясовано є низка проблем, пов'язаних з іменниковими категоріями в галузі відмінювання ойконімів.

Мета публікації – з'ясувати основні проблеми морфологічної парадигматики назв населених пунктів у сучасній українській літературній мові. Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) виявити труднощі при відмінюванні ойконімів іменникового типу; 2) розглянути проблемні питання в галузі словозміни назв населених пунктів: виокремлення повної чи неповної парадигми; вибір закінчення **-а (-я)** або **-у (-ю)** в Р. в. однини ойконімів чоловічого роду II відміни; розподіл досліджуваних топонімів на **-р** між твердою, м'якою, мішаною групами відмінювання; уживання нульового закінчення чи **-ів** у Р. в. назв населених пунктів *pluralia tantum*.

Граматичні особливості ойконімів полягають у тому, що ці іменники найчастіше не змінюються за числами, тобто вживаються тільки в однині або тільки в множині. В. Горпинич звертає увагу на те, що „у деяких синтаксичних позиціях власні назви можуть змінюватися за числами... Якщо за числами змінюються... назви географічних об'єктів, то іменник вказує не на множинну кількість власних назв (назва одна), а на множину об'єктів, які мають спільну назву: ...двадцять Іванівок” [6: 42]. Відповідно, 1) до групи *singularia tantum* належать: *Квасовиця* – Волинська обл., *Сулак* – Крим, *Просянка* – Харківська обл., *Зібин* – Житомирська обл., *Важне* – Одеська обл. та ін.; 2) назви *pluralia tantum*: *Чобіткі* – Черкаська обл., *Кілочки* – Полтавська обл., *Грабівці* – Тернопільська обл., *Мітківці* – Хмельницька обл., *Боєвичі* – Львівська обл. та ін.; 3) повною числовою парадигмою марковані ойконіми, що позначають кілька назв населених пунктів: *Млинок* – *Млинки* – Житомирська, Київська, Кіровоградська, Ровенська, Чернігівська обл.; *Котів* – *Котови* – Волинська, Ровенська, Тернопільська, Чернігівська обл.; *Гречанівка* – *Гречанівки* – Київська, Миколаївська, Полтавська, Черкаська обл.; *Вільхівчик* – *Вільхівчики* – Закарпатська, Тернопільська, Черкаська обл. та ін. (ІСОУ: 27, 58, 86, 118, 146, 147, 162, 163, 174, 182, 184, 185, 189, 208, 215).

На думку О. Безпояско, „актуалізація числової функції передбачає обов'язкове введення в контекст своєрідних кванторів-фіксаторів відповідного числового значення, ними можуть бути закінчення іменників, морфолого-синтаксичні засоби реалізації множинності, узгоджені з іменником, залежні від останнього означення і дієслова або його синтаксичні замітники у ролі присудка. При цьому актуалізація числової ознаки множинності вносить у семантику

власної назви конотативний відтінок, називаючи конкретні населені пункти в ряду подібних ім” [1: 157–158]. Наприклад: Тому, вживаючи арифметичні підрахунки М. Рябчука, можна говорити про “вісім Донецьків” і “чотири Львова” з подальшою екстраполяцією цих арифметичних викладок на всю Україну, де цифри зростатимуть у геометричній прогресії (Н. Черниш).

Отже, якщо в межах материкової України засвідчена тільки одна назва населеного пункту, то її варто відносити або до категорії іменників *singularia tantum*, або *pluralia tantum*. Якщо кілька назв, то ми кваліфікуватимемо такі ойконіми як іменники з повною числовою парадигмою.

У сучасному мовознавстві проблемним залишається питання про вживання флексій **-а (-я)** та **-у (-ю)** в Р. в. однини назв населених пунктів чоловічого роду, які відмінюються за зразком іменників II відміни. Згідно з “Українським правописом” (2007) ойконіми найчастіше мають закінчення **-а (-я)**, але **-у (-ю)** вживається в складених назвах, другою частиною яких є іменник, що має звичайно в Р. в. закінчення **-у** [10: 83–86].

Проте не всі вчені материкової України та діаспори підтримують кодифікацію такої норми. Частина мовознавців висловлює пропозицію переглянути правило стосовно вживання тільки закінчення **-а (-я)** в Р. в. однини однослівних ойконімів чоловічого роду II відміни, яке зафіксоване в чинному правописі.

Зокрема, у процесі обговорення чергової редакції українського правопису А. Бурячок пропонує інакше сформулювати це правило: закінчення **-а (-я)** в Р. в. однини іменників чоловічого роду II відміни використовувати в назвах „населених пунктів та річок із суфіксами присвійності: **-ів (-їв), -ов, -ев (-єв), -ин (-їн)**, а також із наголосом у родовому відмінку на кінцевому складі: *Голосієва, Києва, Колгуєва, Львова, Пирятина, Пскова, Святошина, Харкова*” [2: 17].

А. Горняткевич зауважує, що діаспора в основному дотримується засад правопису 1928 року, бо його правила „віддзеркалюють справжнє обличчя української мови”. Цей орфографічний кодекс був заборонений, а всі наступні, починаючи з 1933 року до часів незалежності, позначені штучним спрощенням деяких правил під впливом російської мови.

Мовознавці діаспори не підтримують формулювання правил щодо вживання флексії **-а (-я)** в Р. в. однини всіх іменників чоловічого роду II відміни, „що означають назви місцевостей”, опублікованих в четвертій редакції правопису. Тому А. Горняткевич пропонує таке формулювання:

„1) неслов’янські топоніми завжди мають флексію **-у / -ю**: *Берлін, -у; Ванкувер, -у; Версаль, -ю; Вінніпег, -у; Дамаск, -у*; 2) в українських та інших слов’янських топонімах пишеться флексія **-у / -ю**: *Ужгород, -у; Новгород, -у; Бургас, -у; Београд, -у; Загреб, -у; Марибор, -у*; 3) флексія **-а (-я)** вживається в українських та інших слов’янських назвах, тільки якщо: а) основа закінчується суфіксом **-ів / -їв (-ов / -єв / -єв)**: *Київ, Києва; Харків, Харкова*; б) основа має закінчення **-ськ / -цьк**: *Луганськ, -а; Луцьк, -а; Гданськ, -а; Полоцьк, -а*; в) основа закінчується суфіксом **-ук / -ок**: *Кременчук, -а; Городок, -а*; г) основа закінчується м’яким **-ль**: *Тернопіль, Тернополя; Севастополь, -я; Путивль, -я*; г) топоніми походять від славного імені: *Борислав, -а; Володимир, -а; Вроцлав, -а*” [4: 30].

Ю. Шевельов порівнює правопис 1928 року та наступні видання. Автор пише про невиправдану „раціоналізацію правил” в українській мові: „Чи не найкращим прикладом абсолютного спрощення може бути регулювання закінчення родового відмінка в іменах населених пунктів чоловічого роду. Тут у живій мові конкурують закінчення **-а** й **-у**. Друге закінчення відкинено без застережень і винятків на користь першого. Приміром у назві *Рим* сучасний фактичний розмовний стандарт вимагає **-у**” [11:5]. Далі автор наводить приклади з формою *Риму* з творів І. Котляревського, Т. Шевченка, Лесі Українки, зазначаючи, що в правописах 1928 та 1934 років уникали будь-яких правил стосовно окресленої проблеми, пропонуючи досить довгі списки прикладів. У радянських редакціях орфографічного кодексу після 1928 року застосована умисна „сліпота на факти мови”, використана „новіша стратегія” штучних правил. На думку Ю. Шевельова, „насторожує те, що в випадках такого типу правила упорядників приймаються за первісне, а факти мови за вторинне. Таке штучне

„спрощення”, заходячи в суперечність із фактами мови, нерідко приводить до витворення довільних правил і часом до небажаних ускладнень” [11: 5–6].

І. Вихованець вважає, що паралельне вживання закінчень **-а (-я)** або **-у (-ю)** в іншомовних ойконімах на зразок *Берлін, Лондон, Мюнхен* не спотворює типового образу української мови [3: 109].

Налічено близько дев'ятисот складених назв населених пунктів чоловічого роду II відміни, що в Р. в. однини мають флексію **-у**: *Кам'яний Брід – Кам'яного Броду* (чергування /i/ – /o/, /p/ – /p'/), *Веселий Став – Веселого Ставу*, *Солоний Яр – Солоного Яру*, *Кам'яний Майдан – Кам'яного Майдану* (ВТС: 1663, 1674, 1702).

За даними „Великого тлумачного словника сучасної української мови” (2005), близько трьох з половиною тисяч назв населених пунктів чоловічого роду II відміни в Р. в. однини мають закінчення **-а (-я)**: *Бітень – Бітня* (чергування /e/ з нульовою фонемою), *Збуж – Збужа*, *Малин – Малина*, *Новостав – Новостава*, *Ожоверх – Ожоверха*, *Собич – Собича* (ВТС: 1658, 1672, 1684, 1690, 1701).

Ойконіми на **-ів (-їв)**, **-ов, -ев (-єв)**, **-ин (-ін)**, яких більше тисячі на території України, відмінюються в сучасній українській мові як іменники, у Р. в. однини фіксується флексія **-а (-я)**: *Клітин – Клітина*, *Маринин – Маринина*, *Іллін – Ілліна* (переміщення наголосу з основи на закінчення); *Андрусіїв – Андрусієва* (чергування /i/ – /e/); *Вовків – Вовкова*, *Глушків – Глушкова*, *Ісаків – Ісакова* (чергування /i/ – /o/) (ВТС: 1660, 1656, 1664, 1674, 1676, 1684, 1705).

С. Ковтюх вважає, що „сучасна іменникова парадигма ойконімів чоловічого роду на **-ів (-ов, -єв)**, **-ин (-ін)** фактично є словозмінною парадигмою давніх нечленних прикметників, тому ці назви вживаються виключно із флексією **-а (-я)** в Р. в. однини” [8: 89–92].

Назв населених пунктів на **-енк-о** – близько п'ятдесяти. У Р. в. однини вони мають закінчення **-а**, як і антропоніми, від яких походять: *Кіщценко – Кіщценка*, *Тимошенко – Тимошенка*, *Захарченко – Захарченка*, *Шуфраченко – Шуфраченка*, *Вороненко – Вороненка* (ВТС: 1664, 1672, 1675, 1705, 1711).

На вибір флексії **-а (-я)** в Р. в. однини ойконімів II відміни чоловічого роду можуть впливати й інші словотворчі суфікси, зокрема **-ець, -ськ (-зьк, -цьк)**, **-ок, -ик, -ник, -ак, -ук, -очок**. В українській мові засвідчено більше шестисот назв населених пунктів з указаними формантами: *Нівецьк – Нівецька*, *Рибинськ – Рибинська*, *Климець – Климець* (чергування /e/ з нульовою фонемою, переміщення наголосу з основи на закінчення), *Замочок – Замочка* (чергування /o/ з нульовою фонемою), *Ужок – Ужка* (чергування /o/ з нульовою фонемою, переміщення наголосу з основи на закінчення); *Скочак – Скочка*, *Темрюк – Темрюка* (переміщення наголосу з основи на закінчення) (ВТС: 1672, 1676, 1688, 1697, 1701, 1705, 1706).

С. Ковтюх зазначає, що „деякі апелятиви, ставши назвами населених пунктів, підпадають під вплив більшості ойконімів чоловічого роду, для яких характерне закінчення **-а**: *Барвінка*, пор. *барвінку*; *Вокзала*, пор. *вокзалу*”. Дослідниця наводить приклади вживання то флексії **-а**, то **-у** в Р. в. однини тієї ж назви населеного пункту: *жителів Кам'яного Броду – популярні в жителів Кам'яного Брода* (Газ. „Молодь України”), *виїхала до Кривого Рогу* (Газ. „Новгородківські вісті”) – *металісти Кривого Рога*, *Красного Кута – Веселого Куту*, *Виноградного Саду – Сада*, *Пришиба – Пришибу*, *Приюту – Приюта*”. С. Ковтюх випадки подібного вживання пояснює тим, що на вибір флексії, з одного боку, впливає традиція словозміни апелятивів, а з іншого – система словозміни більшості ойконімів [8: 89–92].

У „Великому тлумачному словнику сучасної української мови” засвідчено приклади вживання **-у (-ю)** в Р. в. однини однослівних ойконімів: *Виір – Виру*, *Вокзал – Вокзалу*, *Гарт – Гарту*, *Залиман – Залиману*, *Караван – Каравану*; *Переділ – Передолу*, *Бір – Бору*, *Заріг – Зарогу* (чергування /i/ – /o/) (ВТС: 1658, 1663, 1664, 1665, 1672, 1675, 1693). Ці власні назви омонімічні загальним, у яких для Р. в. однини характерна флексія **-у (-ю)**.

Отже, у сучасній літературній мові ойконіми вживаються переважно із закінченням **-а (-я)**, проте додаткового вивчення потребує проблема вживання флексії **-у (-ю)** в іншомовних назвах населених пунктів, а також власне-українських, що мають непрозору семантику або омонімічні апелятивам з генітивним закінченням **-у (-ю)**.

Одним із складних питань морфологічної парадигматики є диференціація українських назв населених пунктів II відміни чоловічого роду на **-р** між твердою, м'якою чи мішаною групами.

До кінця не розв'язаним в українському мовознавстві залишається й проблема словозміни іменників на **-р** в цілому. У правописі, довідниках, підручниках головна увага зосереджена на відмінюванні апелятивної лексики.

Наприклад, А. Грищенко відносить до твердої групи субстантиви з кореневою фонемою /р/. Іменики на **-р** із сталим наголосом на закінченні в непрямих відмінках та з словотворчими суфіксами **-ар-**, **-ир-** належать до м'якої групи. Субстантиви із словотворчим суфіксом **-яр** відносяться до мішаної групи [7: 349–350].

С. Ковтюх зазначає, що найбільш показовими для іменників на **-ар**, **-ир**, **-яр**, які належать до різних груп, є форми Р. в. однини та Н. в. множини (тверда група – закінчення **-а (-у)**, **-ом**, **-и**; м'яка – **-я (-ю)**, **-ем**, **-і**; мішана – **-а**, **-ем**, **-і**) [9: 240].

Усього нараховано сто українських ойконімів на **-р**. До твердої групи відносяться назви: *Бáр – Бáра, Новий Мір – Новóго Міру, Мгáр – Мгáра, Мерешор – Мерешóра, Тúr – Тúра* та інші (ВТС: 1657, 1685, 1706).

Назви населених пунктів: *Багати́р – Багати́ря, Богати́р – Богати́ря, Монасти́р – Монасти́ря, Підмонасти́р – Підмонасти́ря, Кобза́р – Кобза́ря* (чергування /р/ – /р'/, переміщення наголосу з основи на закінчення), *Па́хар – Па́харя* (чергування /р/ – /р'/) та інші – належать до м'якої групи (ВТС: 1656, 1676, 1686, 1692).

Тільки один український ойконім чоловічого роду відмінюється за зразком іменників мішаної групи: *Вугля́р – Вугля́ра* (переміщення наголосу із основи на закінчення) (ВТС: 1665).

Отже, назви населених пунктів чоловічого роду II відміни на **-р** розподіляються між групами відмінювання відповідно до правил, за якими диференціюються загальні назви. 74% назв належить до твердої групи, 25% – до м'якої, 1% – до мішаної.

Досить важливим питанням морфологічної парадигматики української мови є словозміна ойконімів, що вживаються тільки в множині. У вітчизняному мовознавстві остаточно не розв'язана проблема вживання нульового закінчення чи **-ів** у Р. в. назв населених пунктів *pluralia tantum*.

В. Горпинич зазначає, що більшість множинних ойконімів у Р. в. у літературній мові має закінчення **-ів**: 1) ойконіми на **-ич-і**, 2) назви на **-ц-і**, 3) власні назви на **-ик-и (-ник-и)**, що відмінюються як загальні іменники на **-ик** II відміни у множині типу *зимівники, посібники*, 4) топоніми на **-ак-и**, **-як-и** з наголошеним і ненаголошеним закінченнями у літературній мові відмінюються як відповідні загальні іменники на **-ак** у множині типу *байраки, п'ятаки* [5: 69–72]. Наприклад: *Хорóбичі – Хорóбичів, Гулєвичі – Гулєвичів, Милянóвичі – Милянóвичів; Гінці́ – Гінці́в, Дем'я́нці – Дем'я́нців, Нагі́рці – Нагі́рців, У́манці – У́манців; Бобрі́вники – Бобрі́вників, Ста́дники – Ста́дників, Во́дники – Во́дників; Корша́ки – Корша́ків, Черня́ки – Черня́ків* (ВТС: 1665, 1668, 1685, 1687, 1702, 1707, 1708, 1709, 1711).

Проте знайдено приклад ойконіма на **-аки**, що в Р. в. має нульову флексію: *Бордуля́ки – Бордуля́к* (ВТС: 1659).

„Ойконіми на **-ан-и** з наголошеним суфіксом **-ан-** у літературній мові відмінюються як назви жителів на **-ан-и** типу *кя́ни, вінничани* і в Р. в. мають нульову флексію” [5: 69–72]. Наприклад: *Коза́чани – Коза́чан, Острівча́ни – Острівча́н, Богородча́ни – Богородча́н, Сербича́ни – Сербича́н, Драгомирча́ни – Драгомирча́н* (ВТС: 1659, 1670, 1676, 1692, 1700).

Таким чином, морфологічна парадигматика ойконімів сучасної української мови має низку важливих дискусійних проблем. Предметом обговорення для лінгвістів є категорія числа в назвах населених пунктів. Окрім цього, до кінця не розв'язаними залишаються такі питання: 1) вживання флексій **-а (-я)** чи **-у (-ю)** в назвах чоловічого роду II відміни, особливо в однослівних; 2) поділ ойконімів на **-р** між твердою, м'якою, мішаною групами відмінювання; 3) особливості вживання нульового закінчення та **-ів** у назвах населених пунктів *pluralia tantum*. Зазначені проблеми стануть предметом детального дослідження в наступних студіях.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ВТС – Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. : Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с.

ІСОУ – Інверсійний словник ойконімів України / [уклад. О. І. Крижанівська]. – Кіровоград. : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – 218 с.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Авдєєва С. Л. – див. : Ковтюх С. Л.
1. Безпояско О. К. Іменні граматичні категорії (функціональний аналіз) / О. К. Безпояско. – К. : Наукова думка, 1991. – 172 с.
 2. Бурячок А. А. Про концепцію нової (остаточної) редакції українського правопису/ А. А. Бурячок // Мовознавство. – 1995. – № 1. – С. 16–19.
 3. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Горденська. – К. : УВ „Пулсари”, 2004. – 400 с.
 4. Горняткевич А. Виступ / А. Горняткевич // Мовознавство. – 1995. – № 1. – С. 29–31.
 5. Горпинич В. О. Відмінювання топонімів множинної форми / В. О. Горпинич // Культура слова. – К. : Наукова думка. – 1988. – Вип. 34. – С. 69–72.
 6. Горпинич В. О. Морфологія української мови / В. О. Горпинич. – К. : ВЦ „Академія”, 2004. – 336 с.
 7. Грищенко А. П. Іменник // Сучасна українська літературна мова: підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін. ; за ред. А. П. Грищенка. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Вища школа, 1997. – С. 320–365.
 - Ковтюх С. Л.
 8. Авдєєва С. Л. Вживання закінчення *-a // -y* в родовому відмінку однини ойконімів чоловічого роду II відміни в українській мові / С. Л. Авдєєва // Наукові записки. – Серія: філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – Випуск 37. – С. 89–92.
 9. Ковтюх С. Л. Репетитор (як навчитися грамотно писати): навчальний посібник з практичного курсу української мови / С. Л. Ковтюх. – К. : ВД „Професіонал”, 2007. – 592 с.
 10. Український правопис / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України; Ін-т укр. мови НАН України. – К. : Наукова думка, 2007. – 288 с.
 11. Шевельов Ю. Про критерії в питаннях українського офіційного правопису / Ю. Шевельов // Мовознавство. – 1995. – № 2. – С. 3–9.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лілія Дашинська – аспірантка кафедри української мови Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: морфологічна парадигматика української мови.

ТЕРМІНОЛОГІЯ МАРКЕТИНГУ ЯК АСПЕКТ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ: СЕМАНТИЧНИЙ СПОСІБ УТВОРЕННЯ (на матеріалі німецької та української мов)

Наталія КОВТУН (Кіровоград, Україна)

Стаття присвячена аналізу української та німецької термінології маркетингу як підсистеми ринкової термінології. Розглянуто один з найбільш продуктивних способів творення термінів цієї галузі.

The article deals with the analysis of Ukrainian and German marketing terminology as a market terminology subsystem. One of the most productive ways of market terms' formation is considered.

Актуальність тематики полягає в тому, що терміносистема маркетингу є важливою складовою частиною загальноекономічної термінологічної системи. У термінології цієї субмови склалася своя, специфічна даній категорії, система способів номінації, яка формується на системному рівні мови.

Словотвір як категорія надзвичайно мобільний, у його системі закладено великий потенціал, реалізація якого практично необмежена. Словотворення тісно пов'язане з фонологією, морфологією, синтаксисом.

Особливістю досліджуваної термінології є її слабка структурованість, оскільки термінологія маркетингу виникла на базі систем більш високого порядку (торгівельно-економічної, організаційно-виробничої, фінансово-банківської тощо), і є лише підсистемою ринкової термінології, “...виникнення нової науки на базі попередньої, що веде до постійного зростання нових термінів, яке на певному етапі переходить у формування термінології цієї нової науки” [9: 134].

Маркетингова термінологія є особливою частиною лексики, але водночас їй властиві ті самі принципи системності, що й лексико-семантичній системі мови загалом, оскільки сьогодні маркетинг – нова галузь економічної науки, яка виділяється із суспільної економічної теорії як сфера прикладної економіки і нова концепція ринкового управління, а, отже, опирається у своєму розвитку на власну термінологію. Моделі деривації, типи і